

แนวคิดการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทย

ฯพณฯ อดีตนายกรัฐมนตรี นายอานันท์ ปันยารชุน*

ปรารภ

การสัมภาษณ์ ฯพณฯ อดีตนายกรัฐมนตรี นายอานันท์ ปันยารชุน มุ่งเน้นประเด็นที่สะท้อนแนวคิดจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารระดับสูงทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ ที่มีมุมมองหลากหลายอันจะเป็นประโยชน์ในเชิงนโยบายและแนวทางปฏิบัติเพื่อการแก้ไขป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน ไม่ว่าจะเป็นโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตาม

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น แนวทางคำสัมภาษณ์ จึงประกอบด้วยคำถามหลักๆ เพื่อคำตอบสำคัญที่เกี่ยวข้อง ๕-๖ ประการคือ ประการแรก เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานในภาพรวมเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันว่าคืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไรและเหตุที่เกิด ประการที่สอง เพื่อให้ทราบถึงแนวทางหรือกลยุทธ์ที่เห็นว่ามีประสิทธิภาพในการแก้ไขป้องกันและปราบปราม หรือลดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ประการที่สาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนว่าการทุจริตคอร์รัปชันที่มีผลกระทบต่อสังคมไทยในภาพรวมนั้นเกิดขึ้นในวงการใดบ้าง ประการที่สี่ เพื่อศึกษาถึงพัฒนาการของการทุจริตคอร์รัปชันเปรียบเทียบกับอดีตและปัจจุบันในช่วงกว่าทศวรรษที่ผ่านมา ประการที่ห้า เพื่อให้สังคมไทยได้เร่งตระหนักถึงกลุ่มเป้าหมายหลักที่ต้องให้ความสำคัญกับกลยุทธ์ในการป้องกันการกระทำการทุจริตคอร์รัปชันเป็นกลุ่มแรก และประการสุดท้าย เกี่ยวกับความรู้ทั่วไปสำหรับศัพท์ที่นิยมพูดถึงการทุจริตคอร์รัปชัน

*ฯพณฯ อดีตนายกรัฐมนตรี นายอานันท์ ปันยารชุน (H.E. Former Prime Minister Anand Panyarachun) อดีตนายกรัฐมนตรีคนที่ ๑๘ ดำรงตำแหน่งสองสมัย สมัยแรก ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔-๒๒ มีนาคม ๒๕๓๕ และสมัยที่สอง ๑๐ มิถุนายน ๒๕๓๕-๒๓ กันยายน ๒๕๓๘

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. วันเพ็ญ สุรฤกษ์ บรรณาธิการวารสารวิชาการ ป.ป.ช. นำสัมภาษณ์และเรียบเรียงจากบทสัมภาษณ์ ฯพณฯ นายอานันท์ ปันยารชุน เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๐ (นางจินตนา พลอยภัทรภิญโญ กองการจักรวรรวารสารวิชาการ ป.ป.ช. ถอดเทป)

Prelude : The interview with His Excellency Former Prime Minister Anand Panyarachun was aimed at presenting various perspectives of the intellectuals and high ranking officers both at national and international levels. Their ideas should benefit both the policy and practice in regard to the prevention and suppression of corruption of any form – explicit or otherwise.

In order to achieve the above mentioned goal, the interview was designed to cover major questions to obtain six or so relevant answers: firstly, basic information to pave the general picture of corruption: what is it? how does it occur? and, what are its preconditions?; secondly, the effective strategies to prevent and suppress it; thirdly, the clear evidence of its impact on Thai society both in general and in specific sectors; fourthly, its development by comparing the past and present corruptions in the past decade; fifthly, the way to make Thai society aware of the problem and identify the prime target group on which the strategies to prevent the corruption are to emphasize, and, lastly, identifying and defining the terms used in the discussion about corruption.

(Translated by Editorial Board)

๑. ทักษะแนวคิดด้านความหมาย ที่มา และ
สาเหตุการทุจริตคอร์รัปชัน

การทุจริต หรือ “Corruption” หมายถึง “**การฉ้อราษฎร์บังหลวง**” หรือ ภาษาชาวบ้าน หมายถึง “**การโกงกิน**” แต่ไม่ว่าจะใช้คำอะไร ความหมายก็คือ การได้ผลประโยชน์ตอบแทนในวิถีทางที่ผิด ด้วยความไม่เป็นธรรม ไม่ถูกศีลธรรม มโนธรรม และคุณธรรม เพราะฉะนั้น ทั้งหมดก็ขึ้นอยู่กับคนที่แต่ละคนคิดว่าจะมีศีลธรรม มโนธรรม และคุณธรรมในตัวเองมากแค่ไหน ซึ่งจะทำให้รู้ว่าอะไรผิดอะไรถูก รู้ว่าอะไรคือการโกงกิน รู้ว่าอะไรคือการฉ้อราษฎร์บังหลวง แล้วยังทำต่อไป ทั้งนี้เพราะ

เหตุผลสำคัญสองประการ คือ ความโลภเป็นประการแรก และประการที่สอง คือ การไม่มีจิตใจที่แข็งแกร่งพอ ในการต่อต้านสิ่งที่ยั่วเย้า และงูใจต่างๆ นานา

สำหรับประเด็นปัญหา การทุจริตคอร์รัปชัน
เกิดขึ้นได้อย่างไรและมีสาเหตุจากอะไร นั้น ๗พบ๗
อดีตนายกรัฐมนตรีท่านหนึ่ง ได้ให้ทัศนะแนวคิด
ว่าการเกิดคอร์รัปชันขึ้นอยู่กับคุณธรรมของตัวบุคคล
แต่การทุจริตหรือการฉ้อราษฎร์บังหลวงมีหลายวิธี
วิธีการง่ายๆ ก็คือ รับเงินโดยตรง รับเงินเพื่อทำใน
สิ่งที่ผิดกฎหมาย เพื่อทำในสิ่งที่เป็นการไม่ถูกต้อง
ช่วยเหลือให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์ทางที่ไม่ถูกต้อง
ที่เห็นกันง่ายๆ ในวงราชการ ก็คือที่เราเรียกว่า
“ดำนํ้าร้อนนํ้าชา”

วิธีการคอร์รัปชันมีความซับซ้อน ลึกซึ้ง
จับยาก หรือจับไม่ได้ เพราะไม่มีบิลหรือใบเสร็จ
ส่วนสาเหตุของการเกิดการทุจริตน่าจะเป็นเรื่องของ
ความเสื่อมโทรมทางจิตใจของคนที่มาจากสังคมที่
เสื่อมโทรม ด้านศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม
บางคนอาจจะไม่รู้ด้วยซ้ำว่า ศีลธรรมคืออะไร
คุณธรรมคืออะไร แต่ส่วนใหญ่การจะต้องรู้ว่าอะไรถูก
อะไรผิด แต่แกล้งทำเป็นไม่รู้ก็มี

อีกสาเหตุหนึ่งมาจากระบบราชการที่ข้าราชการส่วนใหญ่มีรายได้น้อย สวัสดิการไม่พอเพียง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ ข้าราชการกรมตำรวจ ที่ได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์ และจากการสำรวจความเห็นพบว่า ตำรวจเป็นอาชีพที่น่าเห็นใจ ถ้าจะมีการปราบปราม จับกุม คนผิดในกรมตำรวจส่วนใหญ่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ หรือพวกนายพล ที่มีปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน เรื่องมักจะเงียบไม่ค่อยถูกจับ หรือถูกปล่อยรับแทน หรือกรณีลูกน้องทุจริตคอร์รัปชัน ริดไถเล็กน้อยๆ เป็นจำนวนเงินหลักร้อย ก็จะถูกลงโทษถ้าจับได้ ในขณะที่สาวไปไม่ถึงต้นตอรายใหญ่ๆ ที่รับเป็นหลักแสนหลักล้าน เราต้องเห็นใจตำรวจชั้นผู้น้อยที่ประจำตามโรงพัก เพราะ

เงินเดือนเข้าน้อย แม้งบประมาณในภาพรวมของกรมตำรวจแล้วอาจจะมาก แต่เมื่อเทียบสัดส่วนกับจำนวนตำรวจเป็นแสนแล้วก็นับว่าน้อยหรือไม่เพียงพอ รวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้หรืออุปกรณ์ที่จำเป็นในการรักษากฎหมาย หรือการปราบอาชญากรรม ก็ยังขาดแคลนหรือยังไม่มีประสิทธิภาพ ภาระในการปฏิบัติการของตำรวจชั้นผู้น้อย เช่น รถจักรยานยนต์ก็ไม่มีให้ใช้ และเท่าที่ได้ยินมาแม้แต่อาวุธปืนประจำกายก็ต้องซื้อเอง บางครั้งจะไปจับคนร้ายก็ต้องนั่งแท็กซี่ไป ที่สำคัญคือเงินเดือนของตำรวจไม่ได้มากกว่าคนอื่น จึงช่วยไม่ได้ที่มักพบว่าสถานีตำรวจหรือโรงพักแทบทุกแห่งในประเทศไทยมีการหาเงินในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ทำให้ตำรวจต้องไปรับจ้างพิเศษ อาทิ การดูแลร้านทอง การรีดไถคนที่จอดรถผิด ขับรถเร็วด้วยการให้จ่ายเงินตรงโดยไม่ต้องไปโรงพัก หรือบางรายก็ไปตั้งบริษัทรักษาความปลอดภัย-รปภ. หรือเป็นเจ้าของกิจการเดินรถในซอย เก็บค่าเช่าหรือค่าดูแลจากวินมอเตอร์ไซด์ แต่ถ้าตำรวจไปเปิดบ่อนหรืออยู่เบื้องหลังหวยใต้ดินก็จะมากไปหน่อย สิ่งเหล่านี้ได้ให้ข้อคิดว่าถ้าทางกรมจะปรับปรุงให้ค่าครองชีพและเงินเดือนที่ดีขึ้น อย่าให้ตำรวจชั้นผู้น้อยต้องออกเงินตัวเองในการทำงาน นั่นก็คือ ต้องให้เขามีพอกินพอใช้

นอกจากนั้น ควรจะพิจารณาถึงปัญหาเรื่องการโกงกินอย่างจริงจัง ซึ่งจำเป็นต้องมีการแก้ไข อาทิ การให้มีระบบการให้รางวัลการจับกุม ดังที่ทางกรมศุลกากร หรือการทำเรือ ได้ปฏิบัติอยู่ โดยการให้รางวัลเป็นเปอร์เซ็นต์ในการนำจับร้อยละ ๑๐ หรือ ๒๐ หรือ ๓๐ เพื่อให้นำไปแบ่งกันถ้าร่วมปฏิบัติการเป็นกลุ่ม แต่ได้อินว่าผู้ใหญ่มักจะได้มากที่สุด ไม่รู้ว่าในขณะที่ยังมีลักษณะนี้อยู่หรือไม่ แม้กระนั้นก็ยังมีการทุจริตคอร์รัปชันหรือการฉ้อราษฎร์บังหลวงเกิดขึ้นในหน่วยงาน เช่นกรณีการลักลอบขนของเถื่อนหนีภาษี มีการร่วมมือกับทางการโดยความจริงมีแผนจะ

ขนของเข้ามาในรถตู้ ๑๐ คัน แต่กลับแจ้งให้ทางการไปจับรถตู้คันหนึ่ง ขณะเดียวกันก็ปล่อยรถตู้อีก ๙ คันไป สรุปว่ามีการแบ่งปันผลประโยชน์กันสำหรับรถตู้ ๑ คันที่จับได้ และรัฐก็ปล่อยให้อีก ๙ คันทำผิดกฎหมาย

๒. แนวทางหรือกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาและลดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน

อดีตนายกรัฐมนตรี นายอานันท์ ปันยารชุน ได้ให้ข้อคิดว่า กลยุทธ์สำคัญในการช่วยลดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน หรือการแก้ไขปัญหานี้ มีแนวทางอยู่ ๔ ประการ คือ **ประการแรก** ต้องเริ่มจากการสั่งสอน อบรมเด็กให้รู้จักว่าอะไรผิด อะไรถูก สั่งสอนให้เด็กมีศีลธรรม คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม แต่คุณลักษณะเหล่านี้เป็นนามธรรม สอนไม่ได้จากการอ่านหนังสืออย่างเดียว หรือไม่ใช่เป็นเพียงบทเรียนเรื่องคุณธรรมหรือบทเรียนเรื่องศีลธรรม แต่ต้องได้เรียนรู้จากการปฏิบัติเป็นแบบอย่างทั้งที่บ้านหรือตั้งแต่ในครอบครัว โรงเรียน มหาวิทยาลัย และที่ทำงาน ถ้าพ่อแม่ไม่มีคุณธรรม ศีลธรรม ไม่รู้อะไรผิดอะไรถูก และโอกาสที่เด็กจะอยู่ในสิ่งแวดล้อมเหล่านี้มีมาก เช่นเด็กจะเห็นพ่อแม่เหล้าอยู่เรื่อยๆ หรือเห็นพ่อแม่แล้วทุบตีแม่ ซึ่งก็อาจมีผลได้ทั้งสองทาง คือเด็กบางคนอาจเบื่อและไม่แตะต้องเหล้าไปเลย หรืออีกทางหนึ่งกลับตรงข้าม ซึ่งเป็นส่วนใหญ่มักจะชินกับการดื่มเหล้ามากกว่า แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับตัวเด็กด้วย **ประการที่สอง** ต้องปรับโครงสร้างเงินเดือนเงินช่วยค่าครองชีพ ให้ข้าราชการผู้น้อยอยู่ได้ ไม่ใช่ให้อยู่อย่างฟู่ฟ่า แต่ให้อยู่อย่างพอเพียง เพราะถ้าทำงานแล้วไม่ได้ผลตอบแทนในระดับที่สมควร เมื่อเทียบกับภาคเอกชน ที่น่าเป็นห่วงคือการที่ปรับโครงสร้างเงินเดือนนั้น รัฐจะต้องใช้เงินจำนวนมาก **ประการที่สาม** ต้องปรับปรุงคุณภาพข้าราชการควบคู่ไปกับการปรับโครงสร้างเงินเดือน แต่กรณีนี้อาจต้องลดจำนวนข้าราชการ ซึ่งจะไปกระทบ

กระเทือนชีวิตของผู้มีรายได้น้อยจำนวนมาก จึงต้องมีวิธีการ ไม่ใช่เพิ่มเงินเดือนและเพิ่มงบประมาณขึ้นมาระดับหนึ่งเพียงอย่างเดียว **ประการที่สี่** ต้องมีกระบวนการอื่นร่วมช่วยด้วยที่จะต้องใช้ระยะยาว ๕ ปีถึง ๑๐ ปี โดยเฉพาะการมีสวัสดิการระดับชาติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการศึกษา การรักษาพยาบาล ที่พักอาศัย คือเรื่องของปัจจัย ๔ รวมถึงวิธีการอื่นๆ ที่รัฐทำเอง หรือเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน บางกรณีรัฐอาจจะเข้าไปจ่ายค่าเล่าเรียนให้เลย คือการให้เรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย การรักษาพยาบาลตามโครงการ ๓๐ บาทรักษาทุกโรค ขณะนี้แผนกอนาถาของโรงพยาบาลต่างๆ แน่นมาก แม้ว่านโยบายบัตร ๓๐ บาทรักษาทุกโรคของรัฐบาลที่ผ่านมาที่ยังทำต่อเนื่องอยู่ จะจัดเป็นโครงการที่ดีก็ตาม แต่เป็นที่น่าสนใจหรือน่าสังเกตก็คือ รัฐบาลที่แล้วทำมาทำไปใจไม่ได้อยู่ที่โครงการ เพราะใจไปอยู่ที่การเลือกตั้งมากกว่า งบประมาณที่ให้โครงการนี้ก็น้อยจนเกิดความปั่นป่วนในระบบ เพราะผลที่ปรากฏอย่างชัดเจนก็คือหมอต้องทำงานมากขึ้น และทางโรงพยาบาลก็รับผู้ป่วยไม่ไหว ยิ่งกว่านั้น การที่รัฐบาลที่แล้วใช้เงินเพื่อไปพยุงราคาน้ำมัน ทำให้คนมีสตางค์ มีรถ ได้ซื้อน้ำมันถูก แต่ได้จ่ายเงินเหล่านั้นไปเสริมหรือเติมให้ค่ารักษาพยาบาลและค่าส่งเสริมการศึกษาเล่าเรียนก็จะเป็ประโยชน์อย่างมากมาย เพราะว่าราคาน้ำมันตลาดโลกสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องมากกว่าจะลดลง เราจึงต้องขึ้นตามไป แล้วเราหรือรัฐบาลจะต้องไปช่วยคนที่มียาเสพติดหรือมีรถขับทำไม เราอาจจะใช้วิธีทำให้เขารู้จักประหยัด รถคันหนึ่งอาจไปด้วยกัน ๒-๓ คน ผลัดกันใช้ หรือเคยขับรถไปทุกวันติดต่อกัน อาทิตย์หนึ่งอาจจะพัก ๒ วัน ก็จะลดค่าน้ำมันได้อย่างที่รัฐบาลไทยสมัยหนึ่งก็เคยมีนโยบายเช่นนี้ หรือพยายามทำ แม้แต่ประเทศที่มีเศรษฐกิจดีเช่นเยอรมนี ก็มีวัฒนธรรมเช่นนี้อยู่ตลอดเวลา แต่รัฐบาลระยะหลังๆ จนปัจจุบันก็ไม่ทำ หรืออาจจะทำได้โดยการเพิ่มระบบขนส่งมวลชนให้ดีขึ้น

สิ่งเหล่านี้จะไปทดแทนการที่มีเงินเดือนต่ำ แต่คนก็ยังชอบใช้รถยนต์ส่วนตัวกันอยู่ และเงินเดือนก็ยังจำเป็นต้องขึ้นสูงเรื่อยๆ ในระดับหนึ่ง กรณีรัฐร่วมกับเอกชนช่วยเหลือเรื่องการศึกษา เรื่องที่พักอาศัย นับเป็นรายได้ทางอ้อมของคนระดับชั้นล่าง นโยบายและแผนปฏิบัติดังกล่าวก็จัดเป็นวิธีการแก้ปัญหาในลักษณะที่จับต้องได้ หรือเป็นรูปธรรมที่มองเห็นได้ สิ่งสำคัญที่สุดที่รัฐต้องร่วมกับทุกภาคส่วน คือต้องพยายามสร้างระบบคุณธรรมที่จะช่วยลดการฉ้อราษฎร์บังหลวงที่ไม่เคยหมดไปจากสังคมไทย เช่นเดียวกับสังคมโลกโดยทั่วไป

อดีตนายกรัฐมนตรี นายอานันท์ ปันยารชุน มีมุมมองและแนวคิดว่าจะบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง จะช่วยลดการทุจริตคอร์รัปชันได้ จะสังเกตได้จากประเทศที่มีประชาธิปไตยที่ค่อนข้างสมบูรณ์มาก คือประเทศที่เป็นประชาธิปไตยจริงๆ การทุจริตคอร์รัปชันจะน้อยที่สุด เช่น ประเทศนอร์เวย์ เดนมาร์ก และนิวซีแลนด์ และประเทศใหญ่มีสัดส่วนจำนวนพลเมืองมาก แต่ก็เป็นประชาธิปไตย เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมนี เป็นต้น แต่ถ้าไปดูประเทศที่ระบอบประชาธิปไตยยังไม่เข้มงวด ยังไม่เข้มแข็ง หรือลึกลับหรือมีพลเมืองมาก เช่น ประเทศจีน อินเดีย และรัสเซีย ขณะนี้การทุจริตคอร์รัปชันก็หนักสุด ถ้าคิดเป็นจำนวนเงิน จำนวนกรณี หรือความเป็นประชาธิปไตยของประเทศในทวีปแอฟริกาต่างๆ และของประเทศไทยเราคงจะจัดอยู่ในระดับล่างๆ คือ อาจจะเพียงร้อยละ ๓๐ ล่างๆ ทำไมหลายประเทศจึงมีระบอบประชาธิปไตยที่เข้มงวด เข้มแข็ง และลึกลับ เพราะว่าประชาธิปไตยไม่ได้อยู่ที่การเลือกตั้ง การมีรัฐธรรมนูญ การมีรัฐบาล การมีฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ ศาล แต่เสาหลักใหญ่ของระบอบประชาธิปไตยจะต้องประกอบด้วยเสาหลัก ๘-๙ ประการ ได้แก่ นิติรัฐ (นิติธรรม) ความโปร่งใส

ความยอมรับผิด เสรีภาพต่างๆ ทั้งเสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพในการแสดงความเห็น เสรีภาพหรือความเป็นอิสระของสื่อ ความเป็นอิสระของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งรวมทั้งตำรวจ อัยการ ศาล จนถึงราชทัณฑ์ รวมถึงการเป็นสังคมเปิด สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งอาจจะยืนอยู่บนตัวของมันเองได้ แต่จริงๆ แล้วทุกเสาหลักต้องเกี่ยวโยงและเชื่อมโยงกันหมด

นอกจากนี้ อดีตนายกรัฐมนตรีนายอานันท์ ปันยารชุน ยังได้ยกตัวอย่างเสาหลักที่เป็นกลยุทธิ์จำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยลดการทุจริตคอร์รัปชัน โดยไม่ได้จัดเรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

นิติรัฐ ตัวอย่างแรกของเสาหลักในระบอบประชาธิปไตย เพราะนิติรัฐเป็นเรื่องสำคัญ ทุกสังคมประชาชนมีสิทธิที่จะได้รับความยุติธรรม แต่ไม่ว่าจะเป็นความยุติธรรมจากกฎหมายก็ดี หรือความยุติธรรมจากกระบวนการยุติธรรมก็ดี ที่จริงนอกจากความยุติธรรมแล้ว ยังจำเป็นต้องอยู่บนความเที่ยงธรรมด้วย เพราะว่าบางครั้งบางคราว ความยุติธรรมก็อาจอยู่ที่ว่าเราจะมองจากจุดไหน มองจากด้านไหนและมุมไหน แต่ความเที่ยงธรรมค่อนข้างจะแน่นอนกว่า อดีตนายกรัฐมนตรีนายอานันท์ เองได้เน้นว่า คำว่ายุติธรรมนั้น จริงๆ แล้วไม่มี แต่ประชาชนก็ยังเรียกร้องหาความยุติธรรมกันอยู่ทุกวัน จึงทำให้เขาเหล่านั้นรู้สึกอึดอัดใจเมื่อไม่ได้รับความยุติธรรม และอาจจะมีผลตามมาในหลายๆ ด้าน สิ่งสำคัญที่จะทำให้มีความยุติธรรมและความเที่ยงธรรม ก็คือความอิสระและความเที่ยงธรรมของกระบวนการยุติธรรม อาทิ ความเที่ยงธรรมของตำรวจ ความเที่ยงธรรมของอัยการ และความเที่ยงธรรมของศาล

ปกติคนเราต้องมีหลัก หิริโอตตปปะ ในการดำเนินชีวิต นั่นก็คือ เริ่มต้นด้วยการเกรงกลัวต่อบาปหรือละอายใจในการกระทำผิด ดังนั้น การมีหิริโอตตปปะ จึงมีทั้งเกรงกลัว ทั้งละอาย การละอาย

อาจจะมาตั้งแต่เด็ก ทั้งนี้เนื่องจาก เกิดจากการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่หรือครอบครัว แต่การเกรงกลัวกฎหมาย และการเกรงกลัวกระบวนการความเที่ยงธรรม มักจะมาจากการเรียนรู้ทีหลัง หรือประสบการณ์เมื่อทำผิดมีความเกรงกลัวต่อความเที่ยงธรรมของกระบวนการตำรวจ อัยการ และศาลเป็นต้น

ความโปร่งใส เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของเสาหลักในระบอบประชาธิปไตย เพราะการเป็นสังคมเปิดของประเทศเราต้องโปร่งใส สมมติว่ามีบ้านอยู่หลังหนึ่ง และมีคนที่มีอำนาจอยู่ในบ้านหลังนั้น และก็ปิดประตูปิดหน้าต่างหมด เขาทำอะไรคนข้างนอกมองไม่เห็น แต่ถ้าบ้านหลังนั้นเปิดประตูเปิดหน้าต่างให้ลมเข้า-ออก และได้แดด คนที่มีอำนาจอยู่ในบ้านจะทำอะไรก็กลัวคนเห็น อาจมีบางครั้งที่จิตใจยังอยากจะทำผิดอยู่ การเป็นสังคมเปิดจะทำให้มีความโปร่งใส หมายถึง การกระทำ แต่ที่โปร่งใสจริงๆ ประชาชนอยู่นอกบ้านต้องมีข้อมูลที่สมบูรณ์ ว่าเขาทำอะไรกันหรือเปล่า เช่น การทำสัญญาว่าจ้าง การทำสัญญาการให้สัมปทาน รวมทั้งการเจรจา ก็ต้องทำไปโดยเปิดเผย ที่ผ่านมาโครงการใหญ่ๆ ไม่ว่าจะเป็นโครงการโฮปเวล ไม่ว่าจะเป็นโครงการโทรศัพท์และโทรคมนาคม มีแต่รัฐมนตรีคมนาคมรู้ดีกันเฉพาะกับบรรดาข้าราชการสองสามคนที่เป้นพรรคพวกของตัวเอง โครงการที่ใช้เงินพันล้านบาท หมื่นล้านบาท เขียนข้อกำหนดโครงการ ๒ แผ่น และแน่ใจได้เลยว่าโครงการที่เขียนส่วนใหญ่ผู้รับเหมาที่ดี ผู้จำหน่ายอุปกรณ์ที่ดี ผู้ก่อสร้างที่ดีล้วนเป็นผู้เขียนให้ ดังนั้น รายละเอียดโครงการที่ส่งมานั้น พบว่าทางบริษัทสามารถเสนอราคาได้ถูกที่สุด เพราะพอเขียนข้อกำหนดรายละเอียดออกมาก็เขียนโครงการออกมาได้ทันที ทั้งนี้เพื่อสนองนโยบายที่ต้องการให้เราได้เปรียบกับคนที่เราต้องการจะช่วยเหลือและเพื่อผลตอบแทน

เสรีภาพด้านข่าวสาร เป็นตัวอย่างเสาหลักระบอบประชาธิปไตยอีกประการหนึ่ง คือถ้าเราเป็นสังคมเปิด ก็ต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่างๆ ด้วยประชาชนต้องรู้ เพราะฉะนั้น เรื่องของเสรีภาพข่าวสารจึงสำคัญมาก การทำให้สังคมโปร่งใส ก็คือต้องมีเสรีภาพในการเสนอข่าว เสรีภาพของสื่อ สื่อต้องทำหน้าที่รับใช้สังคม โดยการเปิดโปง ด้วยการค้นหาข้อเท็จจริง แต่สื่อก็ต้องระวัง คือสื่ออย่าไปเข้าข้างใดข้างหนึ่งโดยเฉพาะ สื่อต้องพยายามเสนอข่าวที่เป็นข้อเท็จจริง ไม่ใช่เป็นกลาง ที่สำคัญสื่อต้องอยู่กับความถูกต้อง และสื่อควรมีความรับผิดชอบ เพราะจะทำให้เกิดความโปร่งใสมากขึ้นในสังคม

ความรับผิดชอบ ตัวอย่างประการสุดท้าย นั่นก็คือหลังจากมีข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง และได้พิจารณาถึงความคิดเห็นความชอบต่างๆ แล้ว ต้องแน่ใจด้วยว่า ผู้กระทำความผิดจะต้องยอมรับผิดและต้องรับผิดชอบความผิดของตัวเอง แล้วศาลก็ต้องมีการศึกษาเพียงพอที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดได้ต่อไป อันนี้นับว่าเป็นเรื่องของกลไกที่จะช่วยไม่ให้เกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวงได้อย่างดี

การจะแก้ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งฝังลงไปในจิตใจของคนแล้ว ถ้าเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา เห็นว่าเป็นเรื่องที่คนอื่นเขาทำได้เราก็อ้าง คนไหนไม่ทำก็โง่ เป็นแบบนี้มาช้านานแล้ว ซึ่งไม่ถูกต้องอย่างใดก็ดี อดีตนายกรัฐมนตรีนายอานันท์ เห็นว่าการแก้ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ถ้าทำจริงๆ แล้วทำได้ ตัวอย่างประเทศสิงคโปร์ เมื่อ ๖๐ ปีที่แล้ว ตามที่เคยคุยกับคนสิงคโปร์ที่เป็นผู้ใหญ่ ว่าก่อนได้รับอิสรภาพใหม่ๆ การฉ้อราษฎร์บังหลวงของเขามีมาก และแต่ก่อนกรมศุลกากรก็แย่มากเหมือนกัน ทำไมคนทั่วไปจึงเชื่อมั่นว่าอดีตนายกรัฐมนตรีลีควงยูไม่โกงไม่กิน ทั้งๆ ที่สื่อเขาก็ไม่ได้มีความเป็นอิสระอะไรมากนัก ผู้ใหญ่หรือผู้มีอิทธิพลในบ้านเมืองต้องไม่โกงไม่กินให้เป็นตัวอย่าง

อนึ่ง การแก้ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันด้วยการปราบปราม ก็ต้องทำไป แต่การป้องกันเป็นเรื่องสำคัญมาก เหมือนสมัยรัฐบาลอดีตนายกรัฐมนตรีอานันท์ที่ทำเรื่องต่อต้านเอดส์ ๒ วิธีการ คือ การรักษา และการป้องกัน สำหรับการรักษานั้นยากกว่า เพราะเกี่ยวข้องทั้ง หมอ พยาบาล ค่ารักษาเครื่องมือ และยาซึ่งแพงมาก ดังนั้น จึงให้ความสำคัญกับวิธีการป้องกันมากกว่า โดยการสอนให้รู้จักว่าเอดส์เป็นได้อย่างไร ติดได้อย่างไร สมัยนั้นยังไม่มียารักษา แต่อย่างน้อยเราต้องทำให้ชีวิตมันปลายของคนเหล่านั้นไม่ถูกคุกคามจากสังคม เหมือนอย่างเช่นคนที่ เป็นโรคเรื้อน สมัยนั้นมีคนเสนอให้นายกรัฐมนตรีนายอานันท์จับคนที่ เป็นเอดส์ไปอยู่เกาะตะรุเตา และวิธีคิดเก่าๆ ยังมีอยู่ ถ้าในอนาคตเกิดเราให้การศึกษาทางด้านเพศให้รู้ถึงความร้ายแรงของโรคเอดส์ อะไรที่คนเรายังเข้าใจผิดอยู่ ก็ต้องให้เขา รู้ เช่น ยุงที่ไปกัดคนที่ เป็นเอดส์ แล้วมกััดเราจะติดหรือไม่ติด หรือน้ำลายจะ ทำให้ติดหรือไม่ติด เราก็ต้องบอกเขาว่ามันไม่ติด ฉะนั้น การป้องกันนับว่าสำคัญมาก และถูกกว่าด้วย

๓. การทุจริตคอร์รัปชันเกิดขึ้นในวงการใดบ้าง

อดีตนายกรัฐมนตรี นายอานันท์ ได้พูดถึงการเกิดการทุจริตคอร์รัปชันว่า เกิดขึ้นได้ในทุกวงการ ไม่ว่าจะเป็นในแวดวง ข้าราชการตำรวจ ข้าราชการทหาร ข้าราชการพลเรือน ในกระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจ รวมทั้งภาคการเมือง เรียกได้ว่าเกิดขึ้นได้ในทุกวงการของทุกภาคส่วน แต่วิธีการของการทุจริตคอร์รัปชัน จะพัฒนาไปเรื่อยๆ จากการที่ขึ้นเงินให้ ก็จะมี ความซับซ้อนมากขึ้น มีเล่ห์เหลี่ยมมากขึ้น มีความลึกลับมากขึ้น วิธีการที่ลึกลับทำให้จับยาก หาหลักฐานยาก หรือที่นิยมใช้คำว่า **“ไม่มีใบเสร็จ”** เพราะสมัยนี้ การฉ้อโกงไม่มีใบเสร็จ และอย่าว่าแต่ไม่มีใบเสร็จเลย อาจจะจับไม่ได้ด้วยซ้ำว่ามีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันตอนไหน ด้วยวิธีการอะไร การฉ้อโกงลักษณะนี้ได้แพร่หลายในหลายสังคมรวมทั้งในสังคมไทยด้วย

ในวงการเอกชน พบการฉ้อราษฎร์บังหลวง เช่น การหนีภาษี การจ้างคนในกรมสรรพากร ให้ทำงานนอกเวลาราชการ เพื่อให้หลีกเลี่ยงภาษี และข้าราชการก็จะได้ค่าตอบแทนส่วนหนึ่ง จนกลายเป็นวัฒนธรรมไปแล้ว และกลายเป็นค่านิยมที่ผิด ๆ

ในแวดวงการเมือง การทุจริตคอร์รัปชันนับว่าหนักหนา เพราะว่าตอนหลังได้ทราบว่าเป็นการคอร์รัปชันเชิงนโยบาย ซึ่งก็คือการฉ้อราษฎร์บังหลวง สาเหตุมาจากความโลภ ความอยากได้ อยากรวย ด้วยวัฒนธรรมของสังคมไทย ค่านิยมได้ เน้นไปที่เรื่องเงิน ความร่ำรวย ความต้องการมีอำนาจ หรือมีตำแหน่งใหญ่ ซึ่งการได้มาแต่ละตำแหน่ง ไม่ได้มาง่าย ๆ ทำให้พ่อค่านักธุรกิจซื้อตำแหน่งให้ แต่เมื่อซื้อตำแหน่งให้แล้ว ก็เกิดการเป็นหนี้บุญคุณกัน เป็นพรรคพวกกัน เพราะก็เป็นสิ่งที่รู้กันอยู่ทั่วไปว่าเป็นเรื่องของผลการหวังผลให้ข้าราชการคนนั้นทำประโยชน์ให้กับกิจการของตน นอกจากนั้น มีวิธีปฏิบัติอื่นๆ อีกที่นำมาซึ่งการฉ้อราษฎร์บังหลวง เช่น การซื้อขายสิ่งของในภาครัฐ มีการให้ค่าหัวคิว ในสัญญาซื้อขายของที่มีราคาเป็นจำนวนหลายร้อยหลายพันล้านบาท หรือในการทำเป็นสัญญาการก่อสร้าง และการให้สัญญาสัมปทาน การฉ้อราษฎร์บังหลวงหรือการทุจริต คอร์รัปชันในเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่พูดกันมานานแล้ว แต่คนพูดก็ไม่ทำอะไร คนมีอำนาจที่จะทำหรือแก้ปัญหาได้ก็ไม่ทำ จนกลายเป็นโรคเนื้องูร้ายในวงราชการของเรา ซึ่งเนื้องูร้ายนี้มันก็เริ่มที่จุดจุดหนึ่ง แล้วก็จะแผ่ขยายไปทั่วทั้งตัว จนถึงจุดสำคัญเราก็ตาย

๔. พัฒนาการของการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยมีมากขึ้นหรือไม่

อดีตนายกรัฐมนตรี นายอานันท์ ยอมรับว่า ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันปัจจุบันมีมากขึ้น ถ้าเปรียบเทียบกับเมื่อประมาณ ๑๕ ปีที่ผ่านมาสมัยที่ท่านดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และคิดว่าอนาคต

ยิ่งจะมากขึ้น แต่สมัยที่ท่านเป็นหัวหน้ารัฐบาล การทุจริตคอร์รัปชันมีน้อยหรือมีมากอย่างไรนั้น ก็เป็นเรื่องที่คนอื่นจะวิจารณ์มากกว่า แต่อย่างน้อยตอนที่ท่านเลขาธิการรัฐมนตรี ได้เพ่งเล็งหรือเน้นให้ความสำคัญในเรื่องนี้มาก แต่ก็จะจะมีรัฐมนตรีบางคนที่ท่านไม่ได้เลือก อย่างไรก็ตามท่านยังได้ให้มุมมองหรือข้อคิดว่าถ้านายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรี ในแต่ละกระทรวงไม่โกง ก็จะเข้าข่ายที่เรียกได้ว่า **“หัวไม่ล่ายหางก็ไม่กระดิก”**

๕. กลุ่มเป้าหมายที่สำคัญที่สุดในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน

สำหรับกลุ่มเป้าหมายแรกที่สำคัญที่สุดในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน นั้น อดีตนายกรัฐมนตรี นายอานันท์ ได้ให้แก่ **“กลุ่มเด็ก เยาวชน”** ซึ่งหมายรวมถึงครอบครัวของเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนขึ้นเรียนอนุบาล และวัยเด็กทั่วไป เพราะปกติแล้วจะไปแก้ปัญหาที่ผู้ใหญ่คงไม่ได้แล้ว เนื่องจากเขาทำงานมาก็โกงกินมาเป็นเวลานานนับ ๑๐ ปีแล้ว แต่กลุ่มเป้าหมายสำหรับประเทศไทยก็คงเป็นทั้งประเทศ คนที่ไม่มีมายอายุและไม่ทำอะไรให้คนเห็น คนพวกนั้นอันตราย ซึ่งเด็กจะเป็นกลุ่มเป้าหมายที่รับทอดมา เด็กทุกคนเกิดมาบริสุทธิ์ แต่ถ้าเห็นพ่อแม่โกง และเมื่ออยู่โรงเรียนก็เห็นครูใหญ่โกง เห็นครูประจำชั้นโกง ก็จะรับทอดมา สำหรับการแก้ไขก็พบว่ามียหลายองค์กรที่พยายามไปทำหรือปลูกฝังแนวทางป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันตามโรงเรียนต่างๆ และโดยเฉพาะต้องปลูกฝังคุณธรรม ศีลธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต หรือไม่โกงกิน โดยเริ่มจากที่บ้านหรือครอบครัว เพราะว่าพ่อแม่มีอิทธิพลมากที่สุด

๖. ความหมายของคำว่า “กินตามน้ำ” และ “กินใต้โต๊ะ”

ในตอนสุดท้าย อดีตนายกรัฐมนตรี นายอานันท์ ได้ไขข้อข้องใจความหมายของคำบางคำที่

ท่านเคยพูดไว้คือ “กินตามน้ำ” หรือจะเป็นเรื่องที่ถาม คือ “กินได้โตะ” “กินบนโตะ” ก็กินเหมือนกันตามความเข้าใจของท่านก็คือ คนอื่นกินก็กินไปด้วย แต่ไม่ได้ทำให้คนกินตามไม่ผิด ความผิดของการ “กินตามน้ำ” มีหลายกรณี เช่น ข้าราชการที่กินตามน้ำจากกรณีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำสัญญาจัดซื้อจัดจ้างก็ดี สัญญาอะไรก็ดี ที่ทำให้ตนมีผลประโยชน์กับบริษัทเอกชน แม้ว่า เขาทำด้วยความซื่อตรง และบริษัทนั้นก็ทำด้วยความซื่อตรง แต่หลังจากที่บริษัทได้รับสัญญา หรือได้รับผลประโยชน์จากหน่วยงานของรัฐแล้ว ก็จะเอาเงินหรือเอาของขวัญมาให้ ทั้งนี้ไม่ได้หมายถึงของขวัญแบบ ๒๐๐ บาท ๑,๐๐๐ บาท ๒,๐๐๐ บาท แต่เป็นเงินหมื่นๆ แสนๆ บาท และก็บอกว่าขอขอบคุณในน้ำใจ ของขวัญเหล่านี้เป็นสิ่งยั่วชวน หรือล่อใจ และสิ่งที่เขาขอก็ได้ไปแล้ว เลยเกิดการเข้าใจว่าการที่ตนไปรับของขวัญเขามานั้นผิดหรือถูก ซึ่งถ้าพูดตามจริงแล้วก็ผิดอย่างแน่นอน ทั้งที่ตัวเองก็ทำด้วยความบริสุทธิ์ใจและไม่ได้คิดจะช่วยในตอนแรก แต่เมื่อรับไปแล้วมันก็เป็นหนี้บุญคุณในครั้งต่อไป ดังนั้น เมื่อกลับมามีเหตุการณ์เดิมๆ ต่อไปอีกและมีการแข่งขันกัน ก็อาจเกิดการลำเอียงได้ง่าย ถ้าจะปฏิเสธว่าจิตใจของตนนั้นไม่ลำเอียง มันก็เป็นไปได้ แต่ก็ไปรับของขวัญเขาแล้ว ถ้าตัวเองถือว่าตัวเองทำหน้าที่ราชการที่ถูกต้องก็ไม่ควรที่จะคาดหวังในผลประโยชน์หลังจากที่ทำตามหน้าที่ไปแล้ว ในสมัยก่อนมีว่า ถ้าเจ้านายรับเราไม่รับอยู่ไม่ได้ กรณีนี้อดีตนายกรัฐมนตรีนายอานันท์มีข้อคิดว่าการป้องกันปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันนั้นมีมาตรฐานที่หย่อนไม่ได้ เพราะมาตรฐานมีระดับเดียว คือรับหรือไม่รับ จะหาเหตุผลว่าอย่างนั้นอย่างนี้มาอ้างก็ลำบากทั้งนั้น แม้แต่จะอ้างเหตุผลว่ารับเพราะถูกเจ็บบักซึ่งก็น่าเห็นใจ แต่ถ้าถามว่าผิดไหมก็ต้องตอบว่าผิด และเราก็ต้องช่วยไม่ให้เหตุการณ์แบบนั้นเกิดขึ้น ข้อคิดอีกประการหนึ่งของอดีตนายกรัฐมนตรี นายอานันท์ ก็คือ ในประเทศไทย

มักจะไปเฟ่งเสียงหรือเน้นให้ความสำคัญกับคนรับมากเกินไป โดยไม่กล้าจะต้องคนให้ของขวัญเลย เพราะจริงๆ แล้วผิดมากทั้งคู่ แม้แต่คนรับไปเป็นผู้ขอคนให้ก็ยังผิดอยู่ดี เวลาเมื่อมีการทุจริตคอร์รัปชันผิดทั้งผู้ให้และผู้รับ แต่แน่นอนที่ผู้ขอจะผิดมากที่สุด ถ้าหากไม่มีกลไกอะไรที่ทำให้ภาคเอกชนรู้สึกเกรงกลัวความผิดหรือกลัวที่ทำความผิด การทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยก็ยังมียู่ เพราะราชการเป็นฝ่ายรับส่วนใหญ่ ยิ่งกว่านั้นวัฒนธรรมประเพณีในสังคมไทยที่เอื้อให้การให้สินน้ำใจเป็นเรื่องธรรมดา อาทิ เนื่องในวันระวันคล้ายวันเกิด วันแต่งงาน แต่ก็ต้องดูลงไปในเรื่องละเอียด ในต่างประเทศ เช่น กลุ่มจีอี (General Electric) ได้กำหนดชัดเจนว่าของขวัญที่รับต้องมีมูลค่าไม่เกิน ๑๐๐ เหรียญสหรัฐ

สรุปแล้ว ไม่ว่าประเทศไทยหรือสังคมไทยจะมีระบอบประชาธิปไตยที่ดี มีระบบที่ก่อให้เกิดความโปร่งใส เกิดความยุติธรรม แต่สุดท้ายก็อยู่ที่จิตสำนึกของแต่ละคน และจิตสำนึกจะมีได้อย่างไรก็มีได้จากการเรียนรู้และการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ หรือครอบครัวตั้งแต่เยาว์วัยจากครู และจากสังคมว่าอะไรผิดอะไรถูก ว่าอะไรควรอะไรไม่ควร ไม่ใช่เรื่องของการสอนให้ท่องจำ แต่เป็นเรื่องของการดำรงชีวิตของพ่อแม่ ของครูและของสังคมว่าเป็นอย่างไรรวมตามแนวคิดที่ว่า “มนุษย์เป็นผลผลิตของสิ่งแวดล้อม”